

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO

2 päivänä maaliskuuta 1999 *

Asiassa C-416/96,

jonka Immigration Adjudicator (Yhdistynyt kuningaskunta) on saattanut EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadaksesen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Nour Eddline El-Yassini

vastaan

Secretary of State for the Home Department

ennakkoratkaisun Rabatissa 27.4.1976 allekirjoitetun ja 26.9.1978 annetulla neuvoston asetuksella N:o 2211/78 yhteisön puolesta hyväksytyn Euroopan talousyhteisön ja Marokon kuningaskunnan välisen yhteistyösopimuksen (EYVL L 264, s. 1) 40 artiklan ensimmäisen kohdan tulkinnasta,

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti G. C. Rodríguez Iglesias, jaostojen puheenjohtajat P. J. G. Kapteyn, J.-P. Puissochet, G. Hirsch ja P. Jann sekä tuomarit G. F. Mancini, J. C. Moitinho de Almeida, C. Gulmann, D. A. O. Edward, H. Ragnemalm, L. Sevón, M. Wathelet ja R. Schintgen (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: P. Léger,

kirjaaja: johtava hallintovirkamies D. Louterman-Hubeau,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- El-Yassini, edustajinaan P. Duffy, QC, ja barrister T. Eicke,
- Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehenään Treasury Solicitor's Departmentin virkamies S. Ridley, jota avustaa barrister E. Sharpston,
- Saksan hallitus, asiamiehinään liittovaltion talousministeriön ministerineuvos E. Röder ja saman ministeriön ylempi hallitusneuvos B. Klope,
- Ranskan hallitus, asiamiehinään ulkoasiainministeriön oikeudellisen osaston jaostopäällikkö K. Rispal-Bellanger ja saman osaston ulkoasiainsihteri C. Chavance,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudellinen neuvonantaja P. J. Kuijper ja oikeudellisen yksikön virkamies E. J. Paasivirta,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan El-Yassinin, Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen, Ranskan hallituksen ja komission 10.3.1998 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 19.5.1998 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Immigration Adjudicator on 20.12.1996 tekemällään välipäätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 31.12.1996, esittänyt EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla kolme ennakkoratkaisukysymystä Rabatissa 27.4.1976 allekirjoitetun ja 26.9.1978 annetulla neuvoston asetuksella N:o 2211/78 yhteisön nimissä hyväksytyyn Euroopan talousyhteisön ja Marokon kuningaskunnan välisen yhteistyösopimuksen (EYVL L 264, s. 1; jäljempänä ETY—Marokko-sopimus) 40 artiklan ensimmäisen kohdan tulkinnasta.

- 2 Nämä kysymykset on esitetty oikeudenkäynnissä, jossa asianosaisina ovat Marokon kansalainen El-Yassini ja Secretary of State for the Home Department ja joka koskee sitä, ettei El-Yassinin oleskelulupaa Yhdistyneessä kuningaskunnassa ole suostuttu uudistamaan.

- 3 Pääasiassa esitetyistä asiakirjoista käy ilmi, että El-Yassini sai 1.1.1989 luvan tulla Yhdistyneeseen kuningaskuntaan vierailijana; lupaan sisältyi kielto työskennellä Yhdistyneessä kuningaskunnassa.

- 4 El-Yassini avioitui 10.10.1990 Ison-Britannian kansalaisen kanssa.

- 5 Avioliiton perusteella El-Yassini sai 12.3.1991 Yhdistyneessä kuningaskunnassa oleskeluluvan, joka oli kyseisen jäsenvaltion tavanomaisen käytännön mukaisesti voimassa aluksi 12 kuukautta, minkä lisäksi työskentelyä koskeva kielto poistettiin.

- 6 El-Yassini on tästä lähtien ollut palkatussa työssä. Hänen ei ole väitetty olevan kyseisessä työssä laittomasti tai olleen siinä laittomasti vuoden 1991 maaliskuun jälkeen.

- 7 Aviopari erosi tämän jälkeen. Immigration Adjudicator totesi tältä osin, ettei kyseessä tässä tapauksessa ollut valeavioliitto tai vilppi, jolla olisi pyritty saattamaan El-Yassini sellaiseen asemaan, että hän olisi saanut oleskeluluvan Yhdistyneessä kuningaskunnassa.

- 8 El-Yassini haki 5.3.1992 ja 24.8.1992 oleskelulupansa uudistamista Yhdistyneessä kuningaskunnassa vedoten erityisesti ETY—Marokko-sopimuksen 40 artiklan ensimmäiseen kohtaan.

- 9 Sopimuksen 40 artiklassa, joka on yhteistyötä työvoima-asioissa koskevassa sopimuksen III osastossa, määrätään seuraavaa:

”Kukin jäsenvaltio myöntää niille työntekijöille, jotka ovat Marokon kansalaisia ja työskentelevät sen alueella, sellaisen työoloja ja palkkaa koskevan järjestelyn, jossa näitä työntekijöitä ei millään tavalla syrjitä sen oman maan kansalaisiin nähden.

Marokko myöntää tämän saman järjestelyn sen alueella työskenteleville jäsenvaltioiden kansalaisille.”

- 10 Secretary of State for the Home Department hylkäsi El-Yassinin hakemukset erityisesti sillä perusteella, että ETY—Marokko-sopimuksen 40 artiklan ensimmäisessä kohdassa käytetyllä sanamuodolla ”työoloja ja palkkaa” ei tarkoiteta marokkolaisen työntekijän oikeutta oleskella vastaanottavassa jäsenvaltiossa ja että sitä ei näin ollen voi ymmärtää siten, että sillä annettaisiin kyseiselle työntekijälle oikeus jatkaa työskentelyä kyseisessä valtiossa hänen oleskelulupansa voimassaolon päättymisen jälkeen.
- 11 El-Yassini valitti näin ollen kyseisestä päätöksestä Immigration Adjudicatorille väittäen sitä vastoin, että ETY—Marokko-sopimuksen 40 artiklan ensimmäistä kohtaa on tulkittava siten, että siinä annetaan marokkolaiselle siirtotyöntekijälle oikeus oleskella vastaanottavassa jäsenvaltiossa niin kauan kuin työntekijällä on siellä hänen laillinen työpaikkansa.
- 12 Immigration Adjudicator toteaa ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevassa päätöksessään, että El-Yassini ei väitä sitä, että ETY—Marokko-sopimuksen 40 artiklan ensimmäisessä kohdassa annettaisiin Marokon kansalaiselle samanlaiset oikeudet

kuin mitkä yhteisön oikeudessa annetaan jäsenvaltion kansalaiselle. Asianomainen ei myöskään vetoa kyseiseen määräykseen tullakseen jäsenvaltioon tai vaihtaakseen siellä työpaikkaa.

- 13 Immigration Adjudicator korostaa² lisäksi, että se katsoo El-Yassinin olevan nuhteeton mies, joka on työskennellyt laillisesti kaikkina asiaankuuluvina ajanjaksoina ja työskentelee yhä oikeudenkäynnin ratkaisua odottaessa.
- 14 Immigration Adjudicator haluaa kuitenkin selvittää, voidaanko ETY—Marokko-sopimuksen 40 artiklan ensimmäisessä kohdassa tarkoitettu käsite ”työolot” tulkita laajasti, eli analogisesti yhteisöjen tuomioistuimen sen oikeuskäytännön kanssa, joka koskee ensinnäkin EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdassa ja työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 15 päivänä lokakuuta 1968 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68 (EYVL L 257, s. 2) 7 artiklan 1 kohdassa olevan saman käsitteen ulottuvuutta ja toiseksi Euroopan talousyhteisön ja Turkin välisellä assosiaatiosopimuksella, joka allekirjoitettiin 12.9.1963 Ankarassa toisaalta Turkin tasavallan ja toisaalta ETY:n jäsenvaltioiden ja yhteisön välillä ja joka on lopullisesti tehty, hyväksytty ja vahvistettu yhteisön puolesta 23.12.1963 tehdyllä neuvoston päätöksellä 64/732/ETY (EYVL 1964, 217, s. 3685; jäljempänä ETY—Turkki-sopimus), perustetun assosiaationeuvoston assosiaation kehittämisestä 19 päivänä syyskuuta 1980 tekemän päätöksen N:o 1/80 6 artiklan 1 kohdan tulkintaa, jonka mukaan kolmannen maan kansalaisen oikeuden jatkaa työskentelyä vastaanottavassa jäsenvaltiossa ja oleskella kyseisessä valtiossa välillä on yhteys, jota ilman oikeudella työskennellä ei olisi minkäänlaista vaikutusta (ks. erityisesti asia C-237/91, Kus, tuomio 16.12.1992, Kok. 1992, s. I-6781).

15 Koska Immigration Adjudicator katsoi, että oikeudenkäynnin ratkaisu riippui ETY—Marokko-sopimuksen 40 artiklan ensimmäisen kohdan tulkinnasta, se päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

- ”1) Kun kysymys on Marokon kansalaisesta, joka oleskelee ja työskentelee säännönmukaisesti tietyssä jäsenvaltiossa, tarkoitetaanko Euroopan talousyhteisön ja Marokon kuningaskunnan välisen yhteistyösopimuksen 40 artiklassa käytetyllä ilmaisulla ’työolot’ myös työsuhteen turvaamista työnantajan ja työntekijän keskenään vapaasti sopiman työsuhteen keston (eli työskentelykauden) ajan ja niitä etuja, jotka aiheutuvat tästä turvaamisesta, kuten sellaisen urakehityksen takaaminen, jossa työntekijällä on mahdollisuus ylennykseen, oikeus ammatilliseen koulutukseen, sellaiseen palkkaan ja vanhuuseläkkeeseen, joka vastaa työntekijän palvelusvuosia, kun sovelletaan soveltuvin osin niitä perusteluja, joita yhteisöjen tuomioistuin on käyttänyt esimerkiksi asiassa C-272/92, Spotti, 20.10.1993 antamassaan tuomiossa (Kok.1993, s. I-5185) ja asiassa 225/85, komissio vastaan Italia, 16.6.1987 antamassaan tuomiossa (Kok. 1987, s. 2625)?

- 2) Jos vastaus on myöntävä, onko sitä, että valittajan työskentelykautta koskee se tosiasiallinen ajallinen rajoitus, joka aiheutuu ulkomaalaisten maahantuloa ja oleskelua koskevien Yhdistyneen kuningaskunnan lakien soveltamisesta, ja sitä, että käsiteltävänä olevassa asiassa valittajan työskentely päättyy siksi, että vastaaja on päättänyt olla uudistamatta valittajan oleskelulupaa Yhdistyneessä kuningaskunnassa, pidettävä kansalaisuuteen perustuvana syrjintänä ’työolojen’ osalta, koska vastaaja ei voi määrätä omien kansalaistensa osalta tällaisesta tosiasiallisesta ajallisesta rajoituksesta eikä tällaisesta työskentelyn päättymisestä?

- 3) Jos vastaukset kahteen ensimmäiseen kysymykseen ovat myöntäviä, edellyttääkö Euroopan talousyhteisön ja Marokon kuningaskunnan välisen yhteistyösopimuksen 40 artiklassa, että jäsenvaltio myöntää marokkolaiselle työntekijälle oleskeluluvan hänen säännönmukaisen työskentelynsä ajaksi?”

Tutkittavaksi ottaminen

- 16 Ennen vastaamista esitettyihin kysymyksiin on tutkittava, onko Immigration Adjudicatoria pidettävä perustamissopimuksen 177 artiklassa tarkoitettuna tuomioistuimena.
- 17 Harkitessaan, onko tietty toimielin tässä perustamissopimuksen määräyksessä tarkoitettu tuomioistuin, mikä on pelkästään yhteisön oikeuden perusteella ratkaistava kysymys, yhteisöjen tuomioistuin ottaa huomioon useita seikkoja, joita ovat muun muassa kyseisen toimielimen lakisääteisyys, pysyvyys, sillä oleva yksinomainen tuomiovalta, menettelyn kontradiktorisuus, sen toimiminen oikeussääntöjen soveltajana ja sen riippumattomuus (ks. erityisesti asia 61/65, Vaassen-Göbbels, tuomio 30.6.1966, Kok. 1966, s. 377; Kok. Ep. I, s. 263 ja asia C-54/96, Dorsch Consult, tuomio 17.9.1997, Kok. 1997, s. I-4961, 23 kohta).
- 18 Tältä osin on aluksi todettava, että Immigration Adjudicator on perustettu vuoden 1971 *Immigration Actilla* (siirtolaisia koskeva vuoden 1971 laki).
- 19 Kyseisen lain mukaan Immigration Adjudicator on toimivaltainen ratkaisemaan oikeusriitoja, jotka koskevat ulkomaalaisten oikeutta tulla Yhdistyneen kuningaskunnan alueelle ja oleskella siellä.
- 20 On lisäksi korostettava, että Immigration Adjudicator on pysyvä elin, joka antaa lakiin perustuvia ratkaisuja soveltamalla vuoden 1971 *Immigration Actia* ja noudattamalla vuoden 1984 *Immigration Appeals (Procedure) Rulesin* mukaisia menettelysääntöjä. Kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 20 kohdassa, kyseinen menettely on luonteeltaan kontradiktorinen. Immigration Adjudicatorin ratkaisut perustellaan, niitä on noudatettava ja niihin voidaan tietyin edellytyksin hakea muutosta Immigration Appeal Tribunalissa.

- 21 Lord Chancellor nimittää Immigration Adjudicatorit toimikaudeksi, joka on uudistettavissa ja kestoaltaan joko kymmenen vuotta tai yksi vuosi riippuen siitä, harjoitetaanko tointa kokoaikaisena vai osa-aikaisena. Hoitaessaan tehtäviään Immigration Adjudicatorit nauttivat samoista riippumattomuutta koskevista takeista kuin tuomarit.
- 22 Edellä esitetystä seuraa, että Immigration Adjudicatoria on pidettävä perustamis-sopimuksen 177 artiklassa tarkoitettuna tuomioistuimena, joten ennakkoratkaisukysymykset otetaan tutkittaviksi.

Ennakkoratkaisukysymykset

- 23 Kansallinen tuomioistuin haluaa kolmella ennakkoratkaisukysymyksellään, joita on tarkasteltava yhdessä, tosiasiallisesti selvittää, onko ETY—Marokko-sopimuksen 40 artiklan ensimmäistä kohtaa tulkittava siten, että sillä estetään se, että vastaanotettava jäsenvaltio kieltäytyy uudistamasta sellaisen Marokon kansalaisen oleskelulupaa, jolle se on antanut luvan tulla alueelleen ja työskennellä siellä, koko siksi ajaksi, jona asianomaisella on valtiossa kyseinen työpaikka, silloin kun hänen oleskeluoikeutensa myöntämisen alkuperäistä syytä ei enää ole sillä hetkellä, jolloin hänen oleskelulupansa voimassaoloaika päättyy.
- 24 Jotta tällä tavalla uudelleen muotoiltuun kysymykseen voidaan antaa hyödyllinen vastaus, on ensiksi tutkittava sitä, voiko yksityinen oikeussubjekti vedota ETY—Marokko-sopimuksen 40 artiklan ensimmäiseen kohtaan kansallisessa tuomioistuimessa, ja jos vastaus on myöntävä, määritettävä tämän jälkeen kyseiseen määräykseen sisältyvän syrjintäkiellon periaatteen ulottuvuus.

ETY—Marokko-sopimuksen 40 artiklan ensimmäisen kohdan välitön oikeusvaikutus

- 25 Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhteisön ja kolmansien maiden välisessä sopimuksessa olevan määräyksen on katsottava olevan välittömästi sovellettavissa, kun se sanamuotonsa sekä sopimuksen tarkoituksen ja luonteen huomioon ottaen sisältää selvän ja täsmällisen velvoitteen, jonka täyttämättömyys tai oikeusvaikutusten syntyminen ei edellytä muita toimenpiteitä (ks. erityisesti asia 12/86, Demirel, tuomio 30.9.1987, Kok. 1987, s. 3719, 14 kohta; asia C-18/90, Kziber, tuomio 31.1.1991, Kok. 1991, s. I-199, 15 kohta ja asia C-162/96, Racke, tuomio 16.6.1998, Kok. 1998, s. I-3655, 31 kohta).
- 26 Sen määrittämiseksi, täyttyvätkö nämä edellytykset ETY—Marokko-sopimuksen 40 artiklan ensimmäisen kohdan osalta, on ensiksi tarkasteltava kyseisen määräyksen sanamuotoa.
- 27 Tältä osin on todettava, että kyseisessä määräyksessä kielletään selvästi, täsmällisesti ja ehdottomasti syrjimistä kansalaisuuden perusteella vastaanottovaltion alueella työskenteleviä marokkolaisia siirtotyöläisiä työolojen ja palkan osalta.
- 28 Toteamus, jonka mukaan mainittu syrjintäkiellon periaate saattaa vaikuttaa välittömästi yksityisten oikeussubjektien tilanteeseen, ei tule sitä paitsi kumotuksi tutkittaessa sen sopimuksen tavoitetta ja luonnetta, jonka osa kyseinen määräys on.
- 29 Kuten ETY—Marokko-sopimuksen 1 artiklasta ilmenee, sopimuksen tavoitteena on edistää sopimuspuolten välistä kattavaa yhteistyötä, jolla on tarkoitus edistää Marokon kuningaskunnan taloudellista ja sosiaalista kehitystä ja sopimuspuolten välisten suhteiden lujittamista erityisesti työvoima-asioiden alalla.

- 30 Lisäksi se, että ETY—Marokko-sopimuksella pyritään erityisesti edistämään Marokon kuningaskunnan talouden kehittymistä ja että siinä rajoitutaan yhteistyön aikaansaamiseen sopimuspuolten välillä pyrkimättä Marokon assosioitumiseen tai tulevaan jäsenyyteen yhteisössä, ei kuitenkaan estä sitä, että tietyille kyseisen sopimuksen määräyksille myönnetään välitön oikeusvaikutus (ks. em. asia Kziber, tuomion 21 kohta).
- 31 Tämä toteamus pätee erityisesti ETY—Marokko-sopimuksen yhteistyötä työvoima-asioissa koskevan III osaston 40 artiklan osalta, jonka luonne ei suinkaan ole puhtaasti ohjelmallinen, vaan jossa vahvistetaan työolojen ja palkan alalla täsmällinen ja ehdoton periaate, joka on riittävän toiminnallinen, jotta kansallinen tuomioistuin voi soveltaa sitä, ja näin ollen omiaan sääntelemään välittömästi yksityisten oikeus- asemaa (ks. em. asia Kziber, tuomion 22 kohta).
- 32 Välitön oikeusvaikutus, joka näin ollen on vahvistettava ETY—Marokko-sopimuksen 40 artiklan ensimmäisen kohdan osalta, merkitsee sitä, että yksityisillä oikeussub- jekteilla, joihin kyseistä määräystä sovelletaan, on oikeus vedota siihen kansallisissa tuomioistuimissa.

ETY—Marokko-sopimuksen 40 artiklan ensimmäisen kohdan ulottuvuus

- 33 El-Yassini väittää, että vastaanottava jäsenvaltio voi kieltäytyä uudistamasta hänen oleskelulupaansa ainoastaan yleiseen järjestykseen tai turvallisuuteen taikka kan- santerveyteen liittyvillä oikeutetuilla perusteilla. Hänen mukaansa Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen näkemys, jonka mukaan jäsenvaltiot voivat vapaasti milloin tahansa karkottaa marokkolaisen siirtolaisen, jolle he ovat kuitenkin anta- neet luvan tulla alueelleen ja työskennellä siellä, aiheuttaisi sen, että ETY—Marokko- sopimuksen 40 artiklan ensimmäiseen kohtaan sisältyvät oikeudet jäisivät näen-

näisiksi, koska asianomainen jäsenvaltio voisi harkintansa perusteella ja erityisesti yksinomaan taloudellisista syistä päättää asianomaisen henkilön, jonka osalta ei voida osoittaa minkäänlaista moitittavaa käytöstä, laillisen työskentelyn.

- 34 El-Yassinin mukaan ulkomaalaisten maahantuloa ja oleskelua koskevan kansallisen lainsäädännön tällainen soveltaminen sellaiseen kolmannen maan kansalaiseen, joka on yhteydessä yhteisöön yhteistyösopimuksen kautta, on luonteeltaan syrjivä sen takia, että kyseiseen lainsäädäntöön ei voida vedota asianomaisen jäsenvaltion kansalaista vastaan; tällainen soveltaminen on El-Yassinin mukaan näin ollen kielletty ETY—Marokko-sopimuksen 40 artiklan ensimmäisen kohdan perusteella niiden seurausten takia, joita kyseinen soveltaminen välttämättä aiheuttaisi asianomaisen henkilön työskentelyyn.
- 35 El-Yassini täsmentää, ettei hän vaadi rinnastamistaan jäsenvaltion kansalaiseen, vaan pyytää soveltamaan vastaavasti ETY—Turkki-assosiaatioon liittyviä sääntöjä koskevaa yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöä, jonka mukaan siirtotyöläisen työskentelyä koskevat oikeudet merkitsevät oleskeluoikeuden myöntämistä asianomaisen hyväksi, eikä näistä oikeuksista nauttiminen riipu syystä, jonka vuoksi oikeus maahantuloon, työskentelyyn ja oleskeluun on alunperin myönnetty (ks. erityisesti em. asia Kus, tuomion 21—23 kohta ja 29 kohta). El-Yassini tekee tämän perusteella sen päätelmän, että Marokon kansalainen, jolla on lupa työskennellä jäsenvaltiossa, voi vaatia siellä oleskeluoikeutta koko kyseisen työskentelyn ajaksi.
- 36 Saksan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset väittävät sitä vastoin, että ETY—Marokko-sopimuksen kaltaisella yhteistyösopimuksella on suppeampi tavoite kuin ETY—Turkki-assosiaatiota koskevilla säännöillä, joten viimeksi mainittuja koskevaa yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöä ei voi soveltaa vastaavasti El-Yassinin kaltaiseen marokkolaiseen siirtotyöläiseen.
- 37 Samat hallitukset lisäävät, että ETY—Marokko-sopimuksen 40 artiklan ensimmäiseen kohtaan sisältyvä kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kieltö koskee ainoastaan Marokon kansalaisen työsuhdetta vastaanottavassa jäsenvaltiossa. Jäsenvaltiot säilyttävät niiden mukaan näin ollen toimivallan säännellä sekä Marokosta lähtöisin

olevien henkilöiden tuloa maahan että heidän oleskeluaan siellä, ja erityisesti heidän oleskeluunsa työskentelyjäsenvaltiossa liittyviin muodollisuuksiin sovelletaan yksinomaan kyseisen jäsenvaltion lainsäädäntöä.

- 38 ETY—Marokko-sopimuksen 40 artiklan ensimmäisellä kohdalla myönnetään näiden hallitusten mukaan näin ollen Marokon kansalaiselle yhdenvertainen kohtelu työolojen ja palkan osalta ainoastaan niin kauan kuin asianomaisella henkilöllä on lupa oleskella vastaanottavassa jäsenvaltiossa. Kyseistä määräystä ei sitä vastoin voi tulkita siten, että siinä myönnettäisiin marokkolaiselle siirtotyöläiselle, vaikka hänellä olisikin asianmukainen lupa työskennellä jäsenvaltiossa, oikeutta vaatia siellä oleskelulupansa uudistamista jatkaakseen työsuhdettaan asianomaisen jäsenvaltion ulkomaalaisasioita koskevasta lainsäädännöstä riippumatta.
- 39 Ranskan hallitus toteaa samoilla perusteilla, että vastaanottavan jäsenvaltion maa-hantuloa ja siellä oleskelua koskevan lainsäädännön soveltamista El-Yassinin kaltaiseen marokkolaiseen työntekijään ei pääsääntöisesti voi pitää ETY—Marokko-sopimuksen 40 artiklan ensimmäisessä kohdassa tarkoitettuna kansalaisuuteen perustuvana syrjintänä työolojen osalta.
- 40 Ranskan hallitus täsmentää kuitenkin, että asianomaisen jäsenvaltion kyseistä oikeutta myöntää ja peruuttaa Marokon kansalaisen oleskelulupaa ei voi kuitenkaan käyttää siten, että ilman hyväksytyä syytä saatettaisiin kyseenalaiseksi työskentelyä koskeva oikeus, jonka kyseinen valtio on asianomaiselle henkilölle myöntänyt.
- 41 Komissio puolestaan toteaa, että on toki ymmärrettävää tukea sitä kantaa, että Marokon kansalaiselle, jolle on annettu lupa tulla jäsenvaltion alueelle ja työskennellä siellä, on myönnettävä oleskeluoikeus hänen työsopimuksensa koko keston ajaksi ja ettei häntä näin ollen voida karkottaa ainoastaan sillä perusteella, että hänen oleskeluoikeutensa alkuperäistä syytä ei enää ole olemassa.

- 42 Vastaväitteenä voidaan kuitenkin esittää, että tätä näkemystä voidaan puolustaa ainoastaan nimenomaan ETY—Turkki-assosiaatiota koskevien sääntöjen osalta; kyseisellä assosiaatiolla on kunnianhimoisempi tavoite kuin ETY—Marokko-sopimuksella, ja assosiaationeuvosto on sen osalta nimenomaisesti määrännyt siitä, että turkkilaisille työntekijöille myönnetään progressiivisesti yhä laajempia oikeuksia sen mukaan, kuinka pitkään he ovat työskennelleet säännönmukaisesti jäsenvalti-
ossa.
- 43 Komission mukaan tästä seuraa, että El-Yassinin kaltainen marokkolainen työntekijä ei voi katsoa olevansa ETY—Marokko-sopimuksen 40 artiklan ensimmäisessä kohdassa kielletyn työoloja koskevan syrjinnän uhri ainoastaan siksi, että vastaanot-tavan jäsenvaltion ulkomaalaisasioita koskevan lainsäädännön soveltaminen aihe-uttaa sen, että hänen oleskelulupaansa kieltäydytään uudistamasta ja hänet pakote-taan siten lopettamaan työskentely, johon hänellä oli kyseisessä jäsenvaltiossa lupa.
- 44 ETY—Marokko-sopimuksen 40 artiklan ensimmäisen kohdan ulottuvuuden määrit-tämiseksi on alustavasti muistettava, että kyseisessä määräyksessä ilmaistaan periaate, jonka mukaan työolojen ja palkan osalta kaikki kansalaisuuteen perustuva sel-lainen syrjintä on kiellettyä, joka kohdistuu jäsenvaltion alueella työskenteleviin marokkolaisiin siirtotyöläisiin suhteessa kyseisen jäsenvaltion kansalaisiin.
- 45 Aluksi on todettava, että henkilöiden vapaata liikkuvuutta yhteisössä koskevan perusoikeuden soveltamisenkin osalta oikeuskäytännössä on todettu, että erityisesti perustamissopimuksen 48 artiklan 3 kohtaan sisältyvän varauman perusteella jäsen-valtiot saavat toteuttaa muiden jäsenvaltioiden kansalaisten osalta yleisen järjes-tyksen tai turvallisuuden taikka kansanterveyden vuoksi toimenpiteitä, joita ne eivät voi soveltaa omiin kansalaisiinsa, koska kansainvälisen oikeuden periaatteen mukaan niillä ei ole valtaa karkottaa omia kansalaisiaan alueeltaan eikä kieltää heidän pää-syään sinne (ks. vastaavasti asia 41/74, Van Duyn, tuomio 4.12.1974, Kok. 1974, s. 1337, 22 ja 23 kohta; Kok. Ep. II, s. 395; yhdistetyt asiat 115/81 ja 116/81, Adoui ja Cornuaille, tuomio 18.5.1982, Kok. 1982, s. 1665, 7 kohta; yhdistetyt asiat C-65/95 ja C-111/95, Shingara ja Radiom, tuomio 17.6.1997, Kok. 1997, s. I-3343, 28 kohta; asia C-171/96, Pereira Roque, tuomio 16.7.1998, Kok. 1998, s. I-4607, 37 ja 38 kohta

ja asia C-348/96, Calfa, tuomio 19.1.1999, Kok. 1999, s. I-11, 20 kohta). Tilanteen on näin ollen oltava sama myös yhteisön ja kolmannen maan välisen sopimuksen, kuten ETY—Marokko-sopimuksen, osalta.

- 46 Tästä seuraa, että päinvastoin kuin El-Yassini väittää, ETY—Marokko-sopimuksen 40 artiklan ensimmäisessä kohdassa ilmaistulla yhdenvertaisen kohtelun periaatteella työolojen ja palkan osalta ei itsessään voi olla sitä vaikutusta, että vastaanottavan jäsenvaltion viranomaisilta kiellettäisiin se, että nämä voisivat kieltäytyä uudistamasta kyseisen jäsenvaltion alueella työskentelevän marokkolaisen siirtotyöntekijän oleskelulupaa, vaikka tämä toimenpide ei luonteeltaan olisikaan omiaan koskemaan asianomaisen jäsenvaltion kansalaisia.
- 47 Selvitettäessä sitä, onko tässä tapauksessa sovellettava vastaavasti ETY—Turkki-assosiaatioon liittyviä sääntöjä koskevaa yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöä, kuten El-Yassini on väittänyt, on korostettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaisesti kansainvälistä sopimusta ei ole tulkittava ainoastaan sopimuksen sanamuodon perusteella, vaan ottaen huomioon myös sen tavoitteet. Valtiosopimusoikeutta koskevan 23.5.1969 tehdyn Wienin yleissopimuksen 31 artiklassa täsmennetään tältä osin, että valtiosopimusta on tulkittava vilpittömässä mielessä ja antamalla valtiosopimuksessa käytetyille sanonnoille niille kuuluvassa yhteydessä niiden tavallinen merkitys, sekä valtiosopimuksen tarkoituksen ja päämäärän valossa (ks. vastaavasti erityisesti lausunto 1/91, 14.12.1991, Kok. 1991, s. I-6079, 14 kohta ja asia C-312/91, Metalsa, tuomio 1.7.1993, Kok. 1993, s. I-3751, 12 kohta).
- 48 Sen ratkaisemiseksi, onko ETY—Turkki-sopimukseen liittyviä sääntöjä koskevan oikeuskäytännön katsottava pätevän myös ETY—Marokko-sopimuksen osalta, on näin ollen tarkasteltava kyseisiä sopimuksia sekä niiden päämäärä että niiden asia-yhteys huomioon ottaen.

ETY—Turkki-sopimus

- 49 ETY—Turkki-sopimuksen osalta on ensinnäkin todettava, että sopimuksen tarkoituksena on sen 2 artiklan 1 kohdan mukaan edistää sopimuspuolten välisten kaupallisten ja taloudellisten suhteiden jatkuvaa ja tasapainoista vahvistumista, ja että sen 28 artiklassa määrätään, että ”kun sopimuksen toiminnan perusteella voidaan katsoa, että Turkki voisi hyväksyä kaikki yhteisön perustamissopimuksesta seuraavat velvoitteet, sopimuspuolet tutkivat mahdollisuutta Turkin liittymiseen yhteisöön”.
- 50 ETY—Turkki-sopimuksen 12 artiklan mukaisesti ”sopimuspuolet tukeutuvat yhteisön perustamissopimuksen 48, 49 ja 50 artiklaan toteuttaakseen välillään asteittain työntekijöiden vapaan liikkuvuuden”.
- 51 Lisäpöytäkirjan, joka on allekirjoitettu Brysselissä 23.11.1970 ja tehty, hyväksytty ja vahvistettu yhteisön puolesta 19.12.1972 annetulla neuvoston asetuksella N:o 2760/72 (EYVL L 293, s. 1), 36 artiklassa määrätään tässä tarkoituksessa määräajoista, joiden kuluessa työntekijöiden vapaa liikkuvuus jäsenvaltioiden ja Turkin välillä toteutetaan asteittain, ja siitä, että assosiaationeuvosto päättää tätä varten tarvittavista yksityiskohtaisista säännöistä. Lisäpöytäkirjan 37 artiklassa määrätään lisäksi, että ”jokainen jäsenvaltio myöntää yhteisössä työskenteleville Turkin kansalaisille järjestelyyn, jossa näitä työntekijöitä ei millään tavoin syrjitä kansalaisuuden perusteella työolojen ja palkkauksen osalta yhteisön muiden jäsenvaltioiden kansalaisiin nähden”.
- 52 Sopimuksen ja lisäpöytäkirjan ja erityisesti lisäpöytäkirjan 36 artiklan perusteella ETY—Turkki-sopimuksella perustettu assosiaationeuvosto teki 19.9.1980 päätöksen N:o 1/80, jonka II luvun, jonka otsikko on ”Sosiaaliset määräykset”, 1 jaksossa,

jonka otsikko on ”Työhön ja työntekijöiden vapaaseen liikkuvuuteen liittyvät kysymykset”, olevan 6 artiklan 1 kohdassa määrätään seuraavaa:

”Jollei hänen perheenjäsentensä vapaata oikeutta työskentelyyn koskevista 7 artiklan määräyksistä muuta johdu, turkkilaisella työntekijällä, joka työskentelee laillisilla työmarkkinoilla tietyssä jäsenvaltiossa, on oikeus

- työskennellyään säännönmukaisesti yhden vuoden saada työlupansa uudistetuksi tässä jäsenvaltiossa samaa työnantajaa varten, jos hänellä on työpaikka;
- työskennellyään säännönmukaisesti kolme vuotta vastaanottaa tässä jäsenvaltiossa valitsemaltaan saman ammattialan työnantajalta työtarjous, joka on tehty tavanomaisin ehdoin ja joka on rekisteröity tämän valtion työvoimaviranomaisissa, jollei yhteisön työntekijöille annettavasta etusijasta muuta johdu;
- työskennellyään säännönmukaisesti neljä vuotta tehdä vapaasti minkäläistä tahansa valitsemaansa palkattua työtä.”

53 Yhteisöjen tuomioistuin on tässä asiayhteydessä vakiintuneesti katsonut, että turkkilainen työntekijä, joka täyttää päätöksen N:o 1/80 6 artiklan 1 kohdan ehdot, voi vaatia oleskelulupansa uudistamista vastaanottavassa jäsenvaltiossa jatkaakseen siellä säännönmukaista palkattua työtä (ks. erityisesti em. asia Kus, tuomion 36 kohta; asia C-36/96, Günaydin, tuomio 30.9.1997, Kok. 1997, s. I-5143, 55 kohta; asia C-98/96, Ertanir, tuomio 30.9.1997, Kok. 1997, s. I-5179, 62 kohta ja asia C-1/97, Birden, tuomio 26.11.1998, Kok. 1998, s. I-7747, 69 kohta).

ETY—Marokko-sopimus

- 54 ETY—Marokko-sopimuksen osalta on puolestaan muistettava, että kuten tämän tuomion 29 kohdasta ilmenee, sopimuksen tavoitteena on edistää sopimuspuolten välistä kattavaa yhteistyötä, jolla on tarkoitus edistää Marokon taloudellista ja sosiaalista kehitystä ja sopimuspuolten välisten suhteiden lujittamista.
- 55 Sopimuksen 1 artiklassa määrätään, että tätä varten vahvistetaan ja pannaan täytäntöön taloudellisen, teknisen ja rahoitusyhteistyön alaa sekä kauppaa ja sosiaalista alaa koskevia määräyksiä ja toimia.
- 56 Erityisesti työvoima-asioiden yhteistyön osalta, jota ETY—Marokko-sopimuksen III osasto koskee, 40 artiklassa määrätään periaatteesta, jonka mukaan kaikkiallainen kansalaisuuteen perustuva syrjintä työolojen ja palkan osalta on kiellettyä, joka kohdistuu sopimusvaltion alueella työskenteleviin työntekijöihin suhteessa kyseisen valtion omiin kansalaisiin.
- 57 Kyseisestä ETY—Marokko-sopimuksen ja ETY—Turkki-sopimuksen välisestä vertailusta seuraa, että toisin kuin viimeksi mainitussa, ensiksi mainitussa ei määrätä siitä, että sopimuspuolet tutkivat tietyn määräajan kuluttua Marokon mahdollista liittymistä yhteisöön.
- 58 Erotuksena ETY—Turkki-sopimuksesta ETY—Marokko-sopimuksen tarkoituksena ei lisäksi ole työntekijöiden vapaan liikkuvuuden asteittainen toteuttaminen.

- 59 ETY—Marokko-sopimuksella perustettu yhteistyöneuvosto ei lisäksi myöskään ole tehnyt päätöstä, johon sisältyisi samanlainen määräys kuin ETY—Turkki-assosiaationeuvoston päätöksen N:o 1/80 6 artiklan 1 kohtaan, jolla tulevan vapaan liikkuvuuden luomiseksi myönnetään turkkilaisille siirtotyöläisille sen mukaan, kuinka kauan he ovat työskennelleet luvallisesti, täsmällisiä oikeuksia, joiden tarkoituksena on se, että he tulevat asteittain osaksi vastaanottavan jäsenvaltion työmarkkinoita.
- 60 On myös muistettava, että oikeuskäytäntö, johon El-Yassini analogisesti vetoaa, koskee nimenomaan kyseistä päätöksen N:o 1/80 6 artiklan 1 kohtaa eikä lisäpöytäkirjan 37 artiklaa, jossa määrätään yhdenvertaista kohtelua koskevasta säännöstä, joka on verrattavissa ETY—Marokko-sopimuksen 40 artiklaan sisältyvään sääntöön.
- 61 Niistä merkittävistä eroista, joita ETY—Turkki-assosiaatioon ja ETY—Marokko-sopimukseen liittyvien sääntöjen välillä on paitsi niiden sanamuotojen myös niiden tarkoituksen ja tavoitteen osalta, seuraa näin ollen se, että oikeuskäytäntöä, jota yhteisöjen tuomioistuin on luonut ETY—Turkki-assosiaation sääntöjen osalta, ei voida soveltaa vastaavasti ETY—Marokko-sopimukseen.
- 62 Tässä tilanteessa on todettava, että yhteisön oikeuden nykytilassa ei periaatteessa ole kiellettyä se, että jäsenvaltio kieltäytyy uudistamasta sellaisen Marokon kansalaisen oleskelulupaa, jolle se on antanut luvan tulla alueelleen ja työskennellä siellä, silloin kun oleskeluoikeuden myöntämisen alkuperäistä syytä ei ole enää olemassa hetkellä, jolloin asianomaisen henkilön oleskeluluvan voimassaoloaika päättyy.
- 63 Se seikka, että kyseinen toimivaltaisten kansallisten viranomaisten toimenpide pakottaa asianomaisen henkilön päättämään työsuhteensa vastaanottavassa jäsenvaltiossa ennen työnantajan kanssa tehdyssä sopimuksessa sovittua määräaikaa, ei pääsääntöisesti ole omiaan vaikuttamaan kyseiseen tulkintaan.

- 64 Asia olisi kuitenkin toisin, jos ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaisi, että vastaanottava jäsenvaltio olisi myöntänyt marokkolaiselle siirtotyöläiselle työskentelyn osalta täsmällisiä oikeuksia, jotka olisivat laajempia kuin ne oikeudet, jotka sama valtio olisi myöntänyt kyseiselle henkilölle oleskelun osalta.
- 65 Tilanne olisi tällainen, jos asianomainen jäsenvaltio myöntäisi asianomaiselle oleskeluluvan ainoastaan lyhyemmäksi ajaksi kuin työluvun ja jos se tämän jälkeen ja ennen työluvun voimassaoloajan päättymistä kieltäytyisi uudistamasta oleskelulupaa ilman, että se perustelisi kieltäytymistä valtion oikeutetulla intressillä, kuten yleiseen järjestykseen tai turvallisuuteen taikka kansanterveyteen liittyvillä syillä.
- 66 Itse asiassa, kuten julkisasiamies on korostanut ratkaisuehdotuksensa 63—66 kohdassa, ETY—Marokko-sopimuksen 40 artiklan ensimmäisen kohdan tehokas vaikutus edellyttää välttämättä sitä, että tilanteessa, jossa Marokon kansalaisella on asianmukainen lupa työskennellä jäsenvaltion alueella tietyn ajan, asianomainen voi nauttia koko tämän ajan oikeuksista, joita hänelle kyseisessä määräyksessä annetaan.
- 67 Edellä esitetty huomioon ottaen ennakkoratkaisupyynnön esittäneelle tuomioistuimelle on vastattava, että ETY—Marokko-sopimuksen 40 artiklan ensimmäistä kohtaa on tulkittava siten, että sillä ei periaatteessa estetä sitä, että vastaanottava jäsenvaltio kieltäytyy uudistamasta sellaisen Marokon kansalaisen oleskelulupaa, jolle se on antanut luvan tulla alueelleen ja työskennellä siellä, koko siksi ajaksi, jona asianomaisella on valtiossa kyseinen työpaikka, silloin kun oleskeluoikeuden myöntämisen alkuperäistä syytä ei ole enää olemassa hetkellä, jolloin hänen oleskelulupansa voimassaolo päättyy.

Asia olisi toisin, jos kyseinen kieltäytyminen vaikuttaisi siten, että tietyssä jäsenvaltiossa myönnetty oikeus, jonka mukaan asianomainen saa tosiasiallisesti tehdä työtä ja jonka toimivaltaiset kansalliset viranomaiset ovat asianmukaisesti myöntäneet työluvalla, jonka voimassaolo on pidempi kuin oleskeluluvan, asetettaisiin kyseenalaiseksi muilla perusteilla kuin kyseisen valtion oikeutetun intressin suoje-

lulla eli muilla kuin yleiseen järjestykseen tai turvallisuuteen taikka kansanterveyteen liittyvillä syillä. Kansallisen tuomioistuimen asiana on arvioida se, onko tilanne tällainen.

Oikeudenkäyntikulut

- 68 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Yhdistyneen kuningaskunnan, Saksan ja Ranskan hallituksille ja komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut Immigration Adjudicatorin 20.12.1996 tekemällään välipäätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

Rabatissa 27.4.1976 allekirjoitetun ja 26.9.1978 annetulla neuvoston asetuksella N:o 2211/78 yhteisön nimissä hyväksytyn Euroopan talousyhteisön ja Marokon kuningaskunnan välisen yhteistyösopimuksen 40 artiklan ensimmäistä kohtaa on tulkittava siten, että sillä ei periaatteessa estetä sitä, että vastaanottava jäsenvaltio kieltäytyy uudistamasta sellaisen Marokon kansalaisen oleskelulupaa, jolle

se on antanut luvan tulla alueelleen ja työskennellä siellä, koko siksi ajaksi, jona asianomaisella on valtiossa kyseinen työpaikka, silloin kun oleskeluoikeuden myöntämisen alkuperäistä syytä ei ole enää olemassa hetkellä, jolloin hänen oleskelulupansa voimassaolo päättyy.

Asia olisi toisin, jos kyseinen kieltäytyminen vaikuttaisi siten, että tietyssä jäsenvaltiossa myönnetty oikeus, jonka mukaan asianomainen saa tosiasiallisesti tehdä työtä ja jonka toimivaltaiset kansalliset viranomaiset ovat asianmukaisesti myöntäneet työluvalla, jonka voimassaolo on pidempi kuin oleskeluluvan, asetettaisiin kyseenalaiseksi muilla perusteilla kuin kyseisen valtion oikeutetun intressin suojelulla eli muilla kuin yleiseen järjestykseen tai turvallisuuteen taikka kansanterveyteen liittyvillä syillä. Kansallisen tuomioistuimen asiana on arvioida se, onko tilanne tällainen.

Rodríguez Iglesias		Kapteyn		Puissochet
Hirsch	Jann	Mancini		Moitinho de Almeida
Gulmann		Edward		Ragnemalm
Sevón		Wathelet		Schintgen

Julistettiin Luxemburgissa 2 päivänä maaliskuuta 1999.

R. Grass

kirjaaja

G. C. Rodríguez Iglesias

presidentti